

Садржај војне доктрине, начин њеног формулисања и примена

УДК 355.001

Др Спасоје Мучибабић, пуковник*

У првом делу рада објашњена су основна гледишта на вишедимензионалну агресију и војну науку као полазну основу за идентификацију и разраду војне доктрине. Посебно су наведене карактеристике оружане борбе као конфликтне ситуације. Она својом специфичношћу обезбеђује војној науци и војној доктрини предмет истраживања који није константан, већ се значајно мења, уступајући важно место неоружаним облицима.

Други део посвећен је дефинисању садржаја војне доктрине као система, при чему су наглашени односи између његових улаза и жељених излаза, с тежиштем на неким питањима из области командовања и борбене готовости.

Начин решавања постојећих доктринарних проблема обрађен је у трећем делу рада, који садржи захтеве за изналажење посебних метода и методских поступака који, поред свих ограничења, морају обезбедити прагматичне резултате и бити релативно јефтини.

Идентификација предмета војне доктрине

Одређивање приближно тачног места војне доктрине и дефинисање њеног предмета у координатном систему праксе (струке) у основи значи њено одвајање од ратне вештине (и њених дисциплина) као науке и одређивање њеног места у оквиру државне доктрине.

Иако је у Повељи Организације уједињених нација проглашен „међународним злочином против мира“, рат је био и остао реална и актуелна појава.¹ На основу анализе неколико последњих ратова, вођених у Ираку и Ирану, на Фокландским острвима, у Панами, Персијском заливу, Сомалији, бившем СССР-у и СФРЈ, може се закључити да је дошло до промена у бићу рата. Сви ти „ратови“ су имали потпуно нове карактеристике, али је стварана толико конфузна ситуација

* Сектор ОШП ГШ ВЈ – Прва управа.

¹ Према истраживањима Жан-Жака Бебела током последњих 5.500 година било је 14.513 већих или мањих ратних сукоба. У њима је изгубило живот три милијарде и 640 милиона људи, уз непроцењива материјална разарања.

ција да је неутрални посматрач тешко могао да одреди агресора, а оружана борба, која је до сада имала највећи значај, постепено се мења.

Рат је комплексна, вишедимензионална, планска, друштвено-историјска и војно-технолошка појава којом зараћене стране, које имају супротне циљеве, настоје да реше међусобни сукоб. Услов за вођење рата је постојање зараћених страна способних да се супротставе једна другој с реалним изгледима да остваре своје циљеве. Ако нека земља нема припремљену одбрану, за шта је полазна премиса разрађена доктрина, она не може плански и организовано да уђе у рат. У том случају, у конфликтној ситуацији нема супротне стране, па се само агресијом остварују циљеви рата.

У садашње време актуелне су ратне доктрине према којима треба остварити циљеве уз што мање супротстављање противника оружаном борбом. Отуда се на прагу 21. века агресија може дефинисати као *вишедимензионални неоружани или (и) оружани акт једне државе, коалиције држава или побуњеничких снага (најчешће подржаних споља) на другу државу, групу држава или своју државу ради разбијања (нарушавања) суверенитета, територијалног интегритета, независности и уставног поретка и довођења у одређени степен зависности од агресора.*²

Вишедимензионалност агресије приказана је на шеми 1, где је на апсцису (Х осу) нанесено време, а на ординату (Y осу) димензије изражене кроз облике (неоружане и/или оружане) и врсте (од психолошке до војне) агресије.

На основу студијски обрађених информација у оквиру обавештајне делатности, интердисциплинарни тимови обавештавају одговарајуће државно тело о стању у земљи будућој жртви агресије, степену вероватноће остварења циља и могућим ефектима. После потврдне одлуке одговарајућег државног тела (комитет), компетентни тимови планирају вишедимензионалне агресије, изналазе најповољније начине реализације, пројектују снаге и време њиховог ангажовања и предвиђају могуће ефекте. После избора, односно одобрења одговарајућег „сценарија“, приступа се поступној реализацији агресије. На шеми 1 дат је начелан редослед: 1) психолошка агресија; 2) политичка (дипломатска) агресија; 3) економска агресија; 4) агресија у области друштвене надградње и 5) војна агресија, која се прво остварује неоружаним облицима, а на крају прераста у оружану агресију – рат.

Карактеристично је да свака агресија има време почетка – тп (шема 1), тппа је време почетка психолошке агресије, тппоа – време почетка политичке агресије, тпеа – време почетка економске агресије, тпадд – време почетка агресије у друштвеним делатностима друштвене надградње, тпва (НО) – време почетка неоружаних облика војне агресије и тпва (ООб) – време почетка оружаних облика војне агресије. Време

² У раду се обрађује агресија а не рат, јер досадашња искуства указују на то да жртва агресије није била припремљена да се организовано супротстави агресору и да отпочне рат.

завршетка – тза, заједничко је за све агресије, а означава остварење циља агресије. То је укупно време агресије и износи: $t_{\text{за}} = t_{\text{па}} + t_{\text{поа}} + t_{\text{еа}} + t_{\text{адд}} + t_{\text{ва}}$. Оно се планира према постављеном циљу и ограничењима, али се тежи да време војне агресије, посебно оружане агресије (рат), траје што краће и да победа буде што ефектнија и ефикаснија.

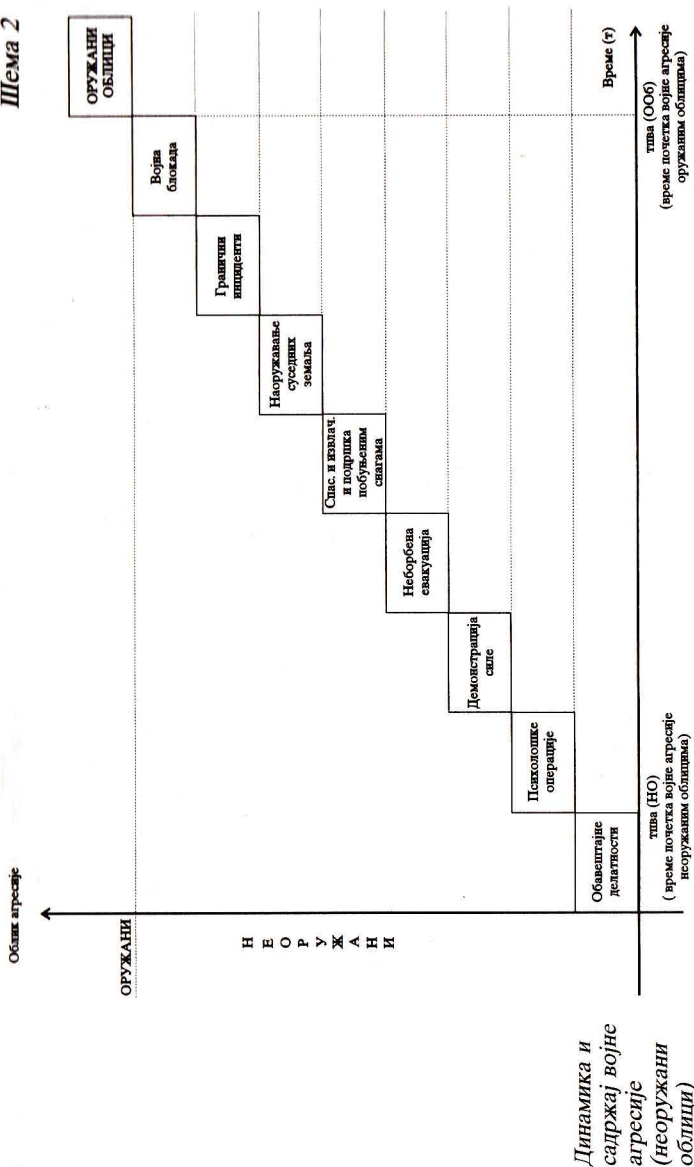
Вишедимензионалну агресију карактерише поступност у остварењу циља методом „корак по корак“. Наиме, следећа агресија се уводи тек када се помоћу претходне агресије створе услови за њену успешну реализацију. Уколико нема потребе или могућности за остварење, одређена врста агресије се може изоставити. Сваком врстом агресије, због комплексности и специфичности, обавезно руководе одговарајући надлежни државни органи, а укључено је увек више учесника, што је такође карактеристика вишедимензионалности. Вишедимензионалност агресије не огледа се само у садржају, врстама и облицима њене реализације већ и у амбијентима из којих долази (копно, море, ваздушни простор, космос) и обиму у којем се јавља. Због свега тога, многи теоретичари се опредељују за појам *сведимензионална агресија*.³

Војна агресија (шема 2) јесте врста агресије која се спроводи неоружаним и оружаним облицима, којима се разбијају и уништавају преостали потенцијали жртве агресије и остварује постављени циљ агресије. *Неоружани облици војне агресије* (шема 2) остварују се кроз мирнодопске „континенци“ операције. Ти облици се примењују када је неопходно да се подрже и прошире ефекти претходно изведене агресије. Неоружане облике чине: обавештајне операције, психолошке операције, демонстрација силе, неборбена евакуација, спасавање и извлачење и подршка побуњеничким снагама (помоћ у регрутовању, организовању, обучавању, опремању снага и обавештајној подршци, тајно убацивање у руководеће структуре супротне стране, субверзивно деловање, саботаже и снабдевање потребним средствима), наоружавање суседних држава које прете независности одређене државе, гранични инциденти, посебно повреде ваздушног простора и територијалног мора, и војна блокада. *Оружане облике војне агресије* (шема 3) чине: организована диверзантско-терористичка дејства, удари са дистанце из ваздушног простора, са мора и копна, упади снага мањег обима, оружана побуна (унутрашња војна агресија у комбинацији са спољном агресијом), грађански рат и дејства копнених, начелно мултинационалних снага.

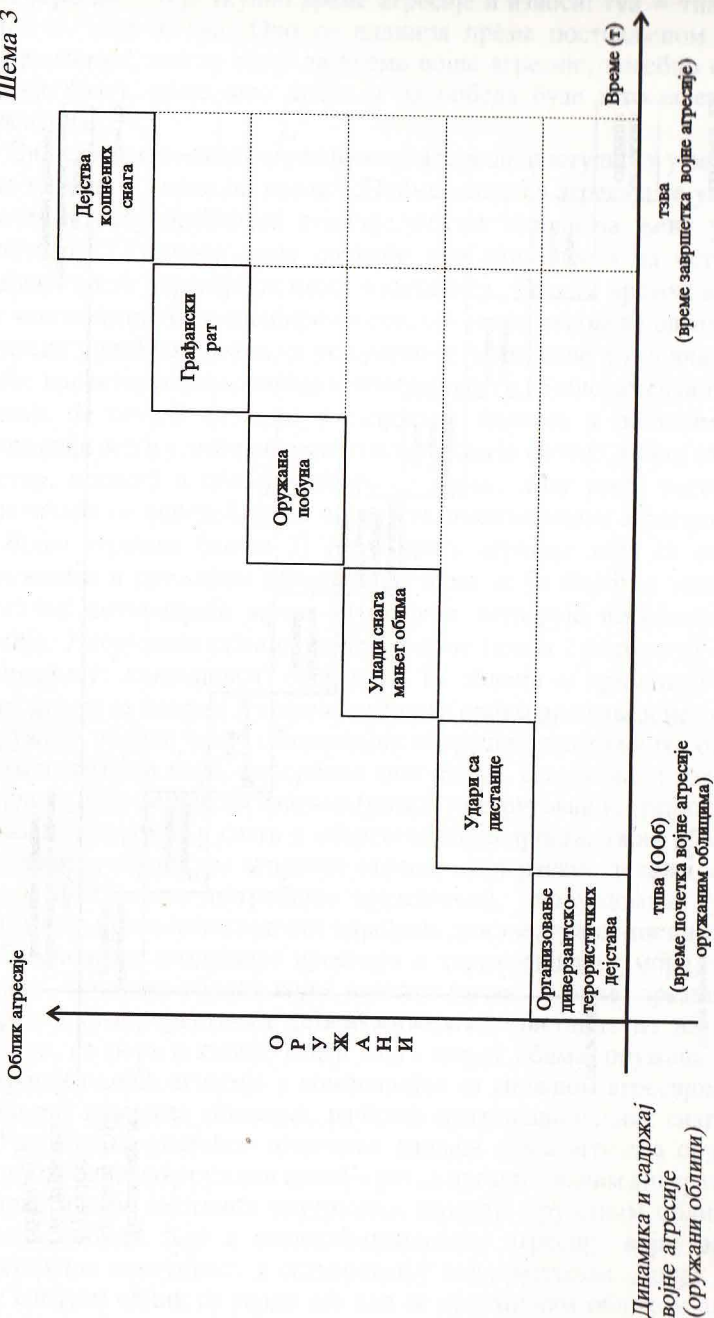
Ударима са дистанце отпочиње спољна војна агресија оружаним облицима, односно оружани сукоб – рат, а организованим диверзантско-терористичким дејствима унутрашња агресија оружаним облицима – оружана побуна. Као и вишедимензионалну агресију, војну агресију карактерише поступност у остваривању циља методом „корак по корак“; следећи облик се уводи тек кад се претходним обликом агресије

³ Назив вишедимензионална агресија у овом раду је оправданији јер омогућава јасније појмовно одређење.

Шема 2

Шема 3

створе услови за његово успешно реализовање. Уколико нема потребе или могућности да се изведе, одређени облик агресије може да се прескочи.

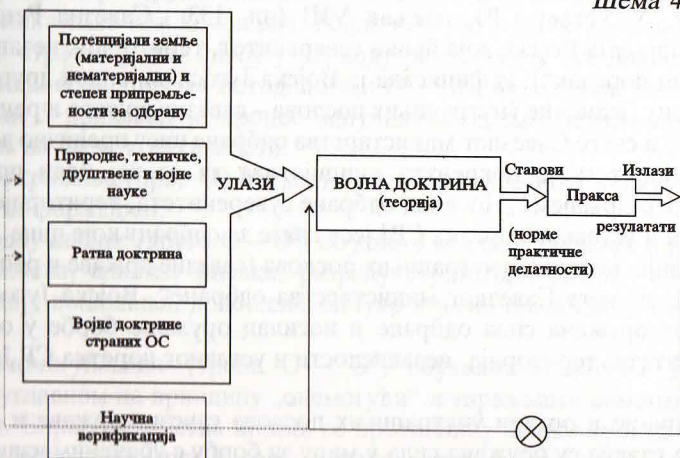
У неким ратним доктринама војни сукоби су обрађени кроз сукобе „ниског“, „средњег“ и „високог“ интензитета, чији појавни облици, у основи, обухватају наведене неоружане и оружане облике војне агресије. Конкретна оружана борба у војној доктрини не може да се изучава изоловано, као статична појава, већ као конфликтна ситуација и динамична појава, која се непрекидно мења, уз истовремену анализу и неоружаних облика испољавања, који јој по правилу претходе.

Садржај војне доктрине

Вишедимензионални карактер агресије намеће потребу за организовањем вишедимензионалне одбране, што се може поистоветити с националном одбраном. Национална одбрана обухвата систем институција и функција којима се организовано остварује политичка, економска, информативна и војна безбедност и безбедност у другим областима друштвене надградње и стварају услови за обезбеђење суверенитета, територијалног интегритета, независности и несметаног развоја земље. Доктрина одбране је систем комплементарних норми практичних делатности којима се обезбеђује ефикасно функционисање националне одбране, а војна доктрина је интегрални део доктрине одбране, односно програмско становиште о свим значајним питањима организације, припреме и ангажовања војске. (Систем војних наука у нас, као један од извора војне доктрине, званично није верификован иако су дате полазне основе још пре двадесет пет година на симпозијуму о војној науци.)

Ако се војна доктрина посматра као систем (шема 4), основни улази (полазне основе, исходишта) јесу:

Шема 4

Војна доктрина као систем

- потенцијали земље (материјални и нематеријални) и степен припремљености за одбрану;
- природне, техничке, друштвене и војне науке;
- ратна доктрина;
- војне доктрине страних оружаних снага.

Потенцијали земље (демографски, привредни и финансијски потенцијали, правно-законска регулатива, традиције и патриотска осећања) непосредно утичу на садржај и квалитет војне доктрине. Природне, техничке, друштвене и војне науке служе као посредна и непосредна основа за формулисање ставова за практичне делатности. Ратна доктрина, као непосредно старији појам, одређује војну доктрину, при чему сви подсистеми треба синхронизовано да се развијају и складно да функционишу. Војне доктрине противника служе за реално дефинисање сопствених циљева, а са доктринама савезника требало би чинити кохерентну целину.

Под функционисањем система војне доктрине подразумева се дефинисање ставова и оквира значајних за практичну делатност Војске Југославије. У пракси се проверавају ставови и, на основу резултата, у повратној спрези, делује на промену принципа, а не искључује се могућност да научно верификовани резултати утичу и на доградњу закона у тој науци.

Садржај војне доктрине може се груписати у три макрoцелине:

- 1) организација и командовање,
- 2) припрема војске,
- 3) ангажовање војске.

У уводном делу треба на практичан начин објаснити потенцијале земље и основе природних, техничких, друштвених и војних наука на којима се заснива разрада наведених целина, а посебно треба нагласити карактеристике војних доктрина страних ОС и наше ратне доктрине. У дефинисању доктринарних принципа законска регулатива има велику важност. У Уставу СРЈ, одељак VIII (чл. 133: „Савезна Република Југославија има Војску која брани суверенитет, територију, независност и уставни поредак“), дефинисана је Војска Југославије, док друге снаге за одбрану (јединице унутрашњих послова – савезне државе и република чланица) и снаге Савезног министарства одбране нису прецизно дефинисане. Због тога је покренута иницијатива да се тај члан прошири следећим садржајем: „Носилац одбране суверенитета, територије, независности и уставног поретка СРЈ јесу *снаге за одбрану* које чине: Војска Југославије, јединице унутрашњих послова (савезне државе и република чланица) и снаге Савезног министарства одбране“. Војска Југославије је главна оружана сила одбране и носилац оружане борбе у одбрани суверенитета, територије, независности и уставног поретка СР Југославије.

Јединице и органи унутрашњих послова савезне државе и држава чланица главна су оружана сила у миру за борбу с убаченим извиђачко-диверзантским групама и снагама оружане побуне, и за контролу

територије, обезбеђење објеката на територији и државних органа у миру и рату. Снаге Савезног министарства одбране обезбеђују објекте на територији и државне органе и учествују у осталим задацима одбране и заштите. Нови квалитет у војној доктрини у последње време јесте однос према информацијама и времену као чиниоцу оружане борбе. Наиме, све савремене армије у процесу командовања убрзано раде на изградњи информационих система који ће обезбедити брзину протока и обраде информација у процесу командовања јединицама у извођењу борбених дејстава.

За решавање тог проблема ангажовани су стручњаци разних профила, од специјалиста за теорију система, теорију информација и телекомуникацију до војних стручњака разних специјалности. Као резултат тог рада развијени су системи у командовању, као:

- C^3I – прикупљање информација, командовање, одлучивање, контрола и преношење информација;

- C^4I – прикупљање информација, командовање, одлучивање, контрола, рачунари и преношење информација;

- C^4I^2 – прикупљање информација, командовање, одлучивање, рачунари, провера и преношење информација;

- D^3 – откриј, одлучи, уништи (*Detection, Decision, Destroy*).

Таква методологија захтева изразиту техничку надмоћност и подређена је циљу – уништењу објекта, али се таква одлука доноси пошто се, на основу анализе трошкова и ефеката, покаже да је исплатива. Тако радикално постављен циљ – уништење, захтева да све три фазе имају јасне показатеље да операција мора успети, јер је успех једно од начела њихове војне доктрине.

Услови наметнути после распада СФРЈ обавезују наше војне теоретичаре да разраде оригинални процес одлучивања чији је крајњи циљ: онемогућити агресору да уништи СРЈ, без обзира на то ко је агресор – нека велика сила или коалиција. Најповољније је да се процес одлучивања на стратегијском нивоу у периоду рата када је противник много надмоћнији одвија према методологији O^3 – откриј, одлучи, онемогући. На шеми 5 приказан је процес одлучивања према методологији O^3 , подељен на фазе и активности:

- откривање (прво O) обухвата скуп активности на прикупљању и обради информација;

- одлучивање (друго O – O^2) обухвата анализу задатака и дефинисање циљева, анализу ризика, разраду стратегија, разраду модела и симулацију понашања, доношење одлуке и њено преношење на потчињене;

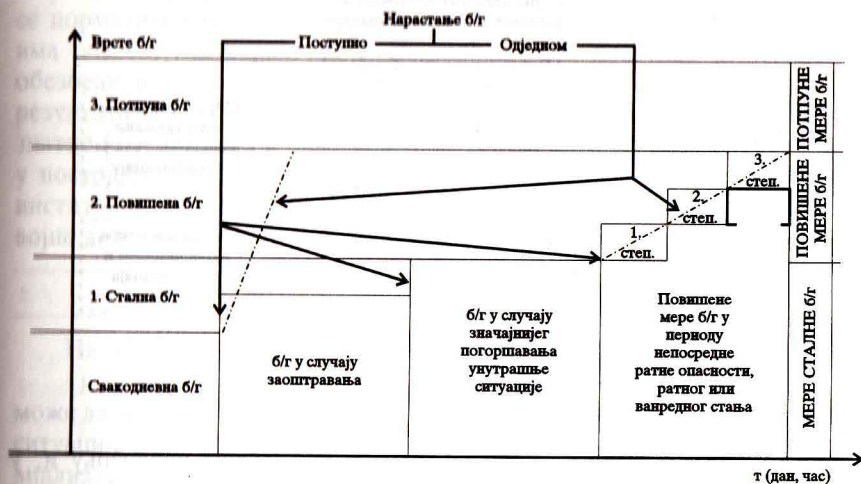
- онемогућавање (треће O – O^3) обухвата остварење донетих одлука углавном на принципу „онемогући“ и управљање командовањем у борби. Бирају се дејства којима се противнику наносе губици који су за њега неприхватљиви и који га присиљавају да одустане од својих намера.

Процес одлучивања на стратегијском нивоу према методологији О³

У Војсци Југославије обезбеђење принципа непрекидности командовања у миру решава се оперативним дежурством од команде пука – бригаде до ГШ ВЈ и преко органа унутрашње службе, и уређењем и опремањем оперативних центара (ОЦ) у којима се прикупљају, обрађују и прослеђују информације значајне за одлучивање. У Првој управи ГШ ВЈ изведена је показна вежба после које су изведени одређени закључци и задаци који, у основи, обезбеђују непрекидност у командовању. За остварење те методологије одлучивања и командовања неопходна је одговарајућа борбена готовост (б/г) Војске Југославије.

Борбена готовост је стање ВЈ, или њених делова, које обезбеђује да се у свим условима организовано и успешно обављају добијени задаци. Зависно од степена угрожавања безбедности СРЈ, Војска Југославије, или њени делови, може да буде у сталној, повишеној и потпуној борбеној готовости (шема 6). Стална б/г јесте стање ВЈ, или њених делова, до проглашења непосредне ратне опасности – ратног или ванредног стања, које омогућава брз прелазак у повишену или потпуну б/г и успешно обављање добијених задатака. Повишена б/г остварује

Врсте и нарастање б/г

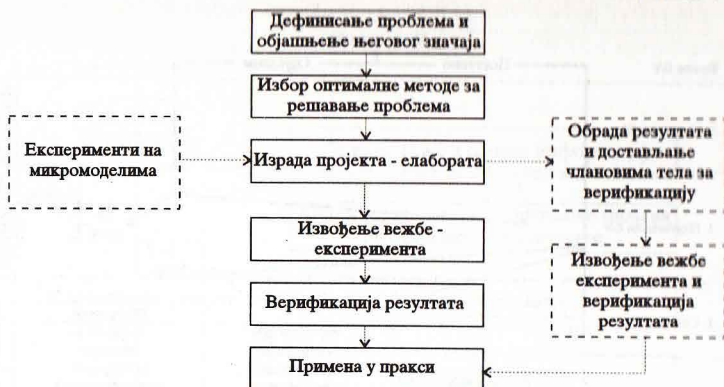
се постепеним увођењем степена приправности или одједном – узбуњивањем. *Потпуна б/г* означава стање из кога ВЈ, или њени делови, може да приступи обављању задатка према планираном задатку или конкретној ситуацији. Стања б/г и степени повишене б/г обезбеђују да се ВЈ поступно ангажује, према угрожавању безбедности неоружаним и оружаним облицима агресије, без непотребног исцрпљивања.

Узрочно-последичне везе између времена као чиниоца оружане борбе и информације наметнуле су потребу да се изузетна пажња посвети обавештајној делатности, којом се обезбеђује правовремено достизање одговарајућег степена борбене готовости. Погрешна информација доводи до погрешне одлуке, која има за последицу непотребно ангажовање и трошење људских и материјалних средстава и смањење вероватноће за постизање победе у оружаној борби.

Могући начин решавања доктринарних проблема

У условима ограничених материјалних и финансијских средстава неопходно је да се постојећи доктринарни проблеми решавају централизовано, према приоритету и разрађеном поступку. Један од могућих (проверених) поступака обухвата следеће фазе (шема 7):

- 1) дефинисање проблема и објашњење његовог значаја;
- 2) одабирање оптималне методе за решавање проблема;
- 3) разрада поступка – израда пројекта за вежбу или елабората;
- 4) извођење вежбе – експеримента према усвојеном пројекту – елаборату;
- 5) верификација резултата;
- 6) примена у пракси.

Могући начин решавања доктринарних проблема

Дефинисање проблема је први корак у његовом решавању и, у принципу, у надлежности је организацијских јединица ГШ ВЈ из чије надлежности је постојећи проблем. За сада не постоји јединствена организацијска целина која се бави коначним дефинисањем проблема и њиховим класификовањем према приоритету, већ се то ради на нивоу колегијума вида или начелника ГШ Војске Југославије.

Избору методе за решавање дефинисаног проблема мора се посветити посебна пажња, уз уважавање критеријума оправданости и економичности изабране методе (најчешће је то експериментална метода). После избора методе дефинишу се носиоци – реализатори методе, односно број људи и основних МТС и време ангажовања. Често ће због ситуације истраживање морати да се спроводи уз ангажовање школа – јединица у току самог наставног процеса или обуке. Разрада поступка пројекта – елабората мора бити резултат тимског рада, а тим морају чинити стручњаци свих специјалности потребних за решавање експеримената. За решавање појединих питања треба ангажовати одговарајуће стручњаке из цивилних институција. У разради пројекта – елабората, пре предлога усвајања коначне варијанте, могу се обављати експерименти на микромоделима или на рачунарима помоћу познатих метода симулације ради избора најповољнијег решења. Извођењу вежбе према усвојеном пројекту – елаборату претходи детаљна стручна и материјална припрема, у оквиру које се обављају снимања (мерења) предложеним инструментима, на основу чега се могу доносити валидни закључци који су у пракси потврђени – верификовани. У току припреме вежбе – експеримента пројекат – елаборат може да се допуни на основу резултата – ограничења.

Пре извођења вежбе препоручљиво је да се обраде резултати и доставе члановима тела које је компетентно за верификацију. На тај начин пета фаза – верификовање резултата, може да се реализује у оквиру извођења вежбе. Могуће је и поновити одређене делове експе-

римента уколико се у дискусијама закључи да је потребно. Шеста фаза = примена верификованих резултата у пракси, једино је могућа уколико се нормативно регулише одређеним упутством или другим актом који има обавезујући карактер. У спровођењу тог поступка неопходно је обезбедити потребне услове и средства, посебно ако су за примену резултата потребна финансијска улагања. Ефикасност тог поступка знатно је условљена и одговарајућом структуром (организацијом), која у постојећим условима не обезбеђује посебну стручну и компетентну институцију на нивоу ГШ ВЈ, а њена основна надлежност би била развој војне доктрине.

Закључак

На основу наведеног, може се закључити:

1) да конкретна оружана борба, као предмет војне доктрине, не може да се изучава изоловано и као статична појава, већ као конфликтна ситуација и динамична појава, која се непрекидно мења, уз истовремену анализу неоружаних облика испољавања, који јој по правилу претходе;

2) да се војна доктрина може изучавати као систем, при чему је неопходно да се успостави одговарајућа, нашим условима примерена корелација између улаза и жељених излаза – резултата потврђених у пракси, који имају повратно дејство на развој војне доктрине, па и ратне доктрине и науке у целини;

3) да наведени начин, који је и најкраћи пут за решавање доктринарних проблема – од дефинисања до примене у пракси, обезбеђује прагматичност и примењивост резултата у пракси уз минимална средства. Ефикасност тог поступка знатно би се побољшала ако би на нивоу ГШ ВЈ постојала компетентна институција, чија би основна надлежност била развој војне доктрине.

Литература:

1. Бери Р. Поузн, *Извори војне доктрине*, ВИНЦ, Београд, 1992.
2. *Војна наука*, ВИЗ, Београд, 1992.
3. Мр Душан Вишњић, пуковник, *Како мислити доктрину*, „Војно дело“, бр. 1/1995, Београд.
4. Мр Јан Марчек, потпуковник, и мр Митар Ковач, мајор, *Научна утемељеност система војних наука*, „Војно дело“, бр. 1/1997, Београд.
5. Мартин Ван Кревелд, *Командовање у рату*, ВИНЦ, Београд, 1992.
6. Др Радован Радиновић, *Метода ратне вештине*, ВИЗ, Београд, 1983.
7. Мр Спасоје Мучибабић, пуковник, *Неке могућности за смањење изненађења у процесу одлучивања*, „Војно дело“, бр. 1/1995, Београд.
8. Мр Спасоје Мучибабић, пуковник, *Одлучивање у војној организацији*, „Војно дело“, бр. 1/1996, Београд.
9. *Устав Савезне Републике Југославије*, „Службени лист СРЈ“, бр. 1/1992.